

BOGOSLUŽNE STAVBE NA SLOVENSKEM

PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

EVIDENCA PRODUKCIJE

BUILDINGS OF WORSHIP IN SLOVENIA AFTER WORLD WAR II

SURVEY OF PRODUCTION

UDK 726(497.4)
COBISS 1.02
prejeto 10.11.2009

izvleček

Temeljsakepoglobljeneziskavejeopredelitevinpreučitevraziskovanega predmeta. Pri raziskovanju bogoslužnih stavb na Slovenskem po drugi svetovni vojni predstavlja ta temelj evidenca novonastalih arhitekturnih del – seznam in oris osnovnih značilnosti bogoslužnih stavb v obdobju od leta 1945 do danes na ozemlju Republike Slovenije. Pri formiranju osnovnega seznama se je izkazalo, da je to področje urejeno izredno pomanjkljivo in nesistematično, tako na strani lastnikov in uporabnikov kot tudi stroke. Obravnavana produkcija bogoslužnih stavb do sedaj ni bila predmet celovitih, preglednih in strokovnih obravnav. Te ostajajo razpršene po monografskih predstavitev nekaterih realizacij, v posamičnih raziskavah, omejenih na izbrane krajevne enote Slovenije, predvsem pa v dokumentih in zapisih ob gradnjah, ki jih hranijo škofijski oz. župnijski arhivi. Na podlagi izdelanega formularja kot orodja za prvo soočenje z nastalo produkcijo so bili pridobljeni osnovni podatki o stavbah. Iz analize podatkov izhaja, da je bilo po letu 1945 do danes na ozemlju Republike Slovenije zgrajenih 144 bogoslužnih stavb rimskokatoliške Cerkve; od tega je 54 župnijskih cerkva, 32 podružničnih cerkva ter 58 kapel. Te so nastajale kontinuirano z različno intenziteto skozi celotno obdobje. Produkcija del se v prostor Slovenije vrašča enakomerno, z enako gostoto in v njenih posameznih delih praviloma ne ruši oz. vzpostavlja novega arhitekturnega reda. Kakšna je prava vrednost nastale produkcije in kaj ta pomeni v širšem slovenskem in evropskem prostoru bodo pokazale prihodnje raziskave; evidenca predstavlja njihov začetek, izhodišče.

ključne besede

arhitektura, bogoslužne stavbe, evidenca, 20. stoletje, Slovenija

Pričujoči prispevek predstavlja osnivanje evidence bogoslužnih stavb na Slovenskem po drugi svetovni vojni, kot temelj obširnejši raziskavi, ki poteka v okviru doktorskega študija in nosi naslov 'Bogoslužne stavbe na Slovenskem po drugi svetovni vojni – metodologija in kriteriji vrednotenja'. Obravnavno produkcijo tako že sam naslov natančno opredeljuje in sicer na treh področjih: arhitekturnem, krajevnem in časovnem. Krajevna in časovna opredelitev sta nedvoumni: gre za prostor Republike Slovenije od konca druge svetovne vojne do danes. Več pozornosti je potrebno nameniti arhitekturni opredelitvi, saj tako v strokovni, še pogosteje pa v splošni javnosti prihaja do nejasnih, pogostokrat zgrešenih predpostavk. Najpogosteje je obravnavni stavbni fond označen s splošno oznako 'cerkev', ki pa je preozka opredelitev, saj ta predstavlja zgolj eno v množici tipoloških enot obravnavanih bogoslužnih stavb rimskokatoliške Cerkve. Poleg preozke opredelitve pa se pogostokrat za obravnavani predmet raziskave pojavlja preširoka oznaka 'sakralna stavba', ki ni religijsko opredeljujoča. Dovolj splošen izraz, ki v našem prostoru še vedno nosi versko konotacijo rimskokatoliške pripadnosti, predstavlja termin 'bogoslužna stavba'.

Predmet naloge so torej 'stavbe', to so objekti s stenami in streho [Bajec, 1980], ki so zasnovani tako, da poleg zunanega prostora formirajo notranji, zaprt. S pridevnikom 'bogoslužne' je tem objektom dodeljen še namembnostni horizont; da ne gre za kakršnikoli stavbe,

abstract

The foundation of any in-depth investigation is the definition and examination of the object of research. In researching buildings of worship in Slovenia after WWII, this foundation is a survey of newly built architecture – a list and descriptions of the basic features of buildings of worship from 1945 to now in the territory of the Republic of Slovenia. While making the basic list, it became obvious that this domain was inadequately and unsystematically regulated by owners and users as well as the profession. The production of buildings of worship has so far not been a subject to comprehensive, comprehensive and professional treatments. These remain scattered in the form of monographic presentations of some realisations, individual studies confined to selected localities, and above all, documents and records related to constructions which are kept in diocesan and parochial archives respectively.

The basic data on buildings were acquired with the assistance of a form created as a tool for an initial approach to a structure. The analysis of the data shows that after 1945 to now, 144 Roman-Catholic buildings of worship were built in the territory of the Republic of Slovenia; of these, there are 54 parochial churches, 32 succursal churches and 58 chapels. They emerged continuously with varying intensity through the entire period. The production of these structures has been evenly accommodated into space. Further research will reveal the true value of this production and its meaning in the wider Slovene and European space; the survey is a starting point.

key words

architecture, buildings of worship, survey, 20th century, Slovenia

ampak za stavbe, v katerih poteka bogoslužje, in to bogoslužje rimskokatoliške Cerkve. Pri različnih bogoslužnih obredih, ki potekajo v obravnavanih stavbah, pa sodelujejo tako verniki – laiki kot tudi duhovništvo – kler. S slednjo opredelitvijo jasno začrtamo mejo med bogoslužnimi stavbami in ostalimi sakralni objekti rimskokatoliške Cerkve. Do dilem prihaja predvsem pri nekaterih večjih znamenjih, v praksi poimenovani kot vaške, privatne, Marijine, ... kapelice. Ta v nasprotju z bogoslužnimi stavbami nimajo izoblikovanega notranjega prostora, ki bi združeval duhovnike in laike (prim. Znamenje Sv. Trojice na Goriškem vrhu, župnija: Ojstrica, škofija: Maribor, avtor: ni podatka). Takšna znamenja so zasnovana tako, da nudijo predvsem zaščito svetinji (sliki, plastiki, ...) oz. da dajejo zavetje in primeren vizualni poudarek duhovniku ob priložnostnih verskih obredih.

Predmet pričujoče raziskave so zgolj bogoslužne stavbe kot samostojne novogradnje oz. bogoslužne stavbe, ki so bile v obravnavanem času spremenjene do te mere, da novo popolnoma prevlada nad obstoječim in je nastala zaznavno le še kot nov objekt. Vzpostavitev bogoslužnih prostorov v že obstoječih strukturah (župniščih, gospodarskih poslopih, podstrešnih prostorih, bolnišnicah, ...) v obravnavanem obdobju niso redkost, prav nasprotno, so zelo pogost pojav, a zaradi svoje posamične specifičnosti terjajo ločeno samostojno obravnavo. Zaradi jasnosti in preglednosti jih zato ta pregled ne vključuje.

Viri

Pred pregledom realizacij na terenu je bil osnovan pregledni seznam. Kot osnovno gradivo so služili podatki iz Letopisa Cerkve na Slovenskem 2000 [Nadškofija Ljubljana, 2000], ki so bili dopolnjeni z dejstvi iz drugih virov. Omenjeni letopis ponudi zgolj osnovne podatke, ki so natančnejši pri obravnavi ljubljanske nadškofije, medtem ko so navedbe za druge škofije skromnejše. Kot redni zaznamki so podani podatki o cerkvenem upravnem statusu – opredelitev škofije in župnije, tipološka umestitev bogoslužne stavbe – ali gre za župnijsko ali podružnično cerkev oz. kapelo, ter navedba zavetnika bogoslužnega objekta. Manj dosledno pa so podani podatki o avtorju, letnici nastanka bogoslužne stavbe, letnici blagoslovitve ali posvetitve ter navedba posvečevalca.

Drugo gradivo, ki obravnava pregled vseh bogoslužnih stavb na Slovenskem, izide leta 2004 v zbiru krajših publikacij z naslovom Leksikon cerkva na Slovenskem [Vidmar, 2004]. Leksikon še nastaja in za zdaj pokriva tri škofije: koprsko, mariborsko in celjsko. Vrednost leksikona je predvsem v seznamu bogoslužnih stavb, medtem ko vsebovani podatki niso vselej eksaktni.

Pri snovanju preglednega seznama pa so bile v pomoč še kratke predstavitev novonastalih bogoslužnih objektov v različnih revijah in časopisih. Kot dodaten vir informacij sta služili predvsem revija Cerkev v sedanjem svetu in katoliški časnik Družina. Za kasnejšo poglobljeno študijo pa predstavljajo dragocen vir podatkov zapisi in dokumenti, ki so nastali ob samih gradnjah. Nekateri so objavljeni v sicer redkih monografijah župnij večinoma pa so shranjeni po škofijskih, župnijskih in zasebnih arhivih in še niso bili predmet znanstvene obravnave.

Metodologija zbiranja podatkov

Kot osnovno orodje soočanja z nastalo produkcijo je bil uporabljen posebej za ta namen izdelan sestav obrazcev, ki poenostavijo zbiranje podatkov na terenu, hkrati pa zagotavljajo primerno stopnjo poenotenosti in možnost njihove kasnejše obdelave. Sestav obrazcev je bil osnovan na podlagi 'sistema formularjev za terensko zbiranje podatkov o bogoslužnih stavbah', predstavljenega v monografiji Prenova in gradnja bogoslužnih stavb avtorja L. Debeveca [Debevec, 1999]. Obrazci so bili prilagojeni za namen prvega soočanja in posebnosti obravnavane problematike.

Sestav obrazcev je razdeljen v osem sklopov. Prvi skop vsebuje osnovne podatke, neke vrste 'osebno izkaznico' bogoslužnega objekta. Obravnavni bogoslužni objekt je v tem segmentu razvrščen po upravni cerkveni delitvi v ustrezno škofijo, dekanijo in župnijo.

V tem sklopu so navedeni še zavetnik bogoslužne stavbe, leto gradnje, datum blagoslovitve oz. posvetitve, posvečevalec in nazadnje še avtor bogoslužnega objekta. V drugem sklopu je bogoslužna stavba tipološko opredeljena kot cerkev, kapela oz. božjepotno svetišče. Tipološka enota 'cerkev' je nato še nadalje členjena s cerkvenoupravnega vidika, in sicer v župnijsko cerkev, podružnično cerkev in samostansko cerkev. Tipološka enota 'kapela' je razčlenjena v zasebno, samostansko, pokopališko, delavniško kapelo. Enota 'božjepotno svetišče' se ne deli v podenote. V tretjem sklopu je opredeljena dokumentiranost obravnavanega objekta. Pri tem se zasleduje pisne, slikovne in grafične vire z arhitekturnimi načrti (idejni projekt, PGD, PZI, projekti opreme). Samostojna postavka tega segmenta je vprašanje o razlogu graditve. V četrtem sklopu je bogoslužna stavba definirana v relaciji do širšega in ožjega okolja. Pri tem se določi velikost objekta glede na število sedežev ter vpliv umestitve novega objekta v krajini (največje merilo), naselje (ožje merilo) in ambient (najmanjše merilo). V petem koraku sledi pregled arhitekturnih in umetnostnozgodovinskih značilnosti bogoslužne stavbe z obravnavo bogoslužne stavbe kot celote, ki jo sestavljajo posamezni arhitekturni členi: vhodna lopa oz. vhod, prostor za vernike, prezbiterij, kapela in zvonik. Vsak od naštetih členov je opredeljen samostojno in v odnosu do celotne. Šesti sklop je posvečen analizi notranjega prostora z njegovimi glavnimi elementi, začenši pri oltarju, tabernaklju in ambonu do sedilje in krstnega kamna, če gre za župnijsko cerkev. Sedmi razdelek ugotavlja prisotnost ostalih elementov bogoslužnega prostora, v kolikor imajo ti posebno vrednost: ciborij, katedra, klopi, križev pot, orgle, svečnik, vitraj, vrata, zvonovi, idr.. V osmem sklopu sledi shematski florisni prikaz bogoslužne stavbe s simbolnim vrisom pozicije njenih glavnih elementov. Zbiranje podatkov na terenu je poleg izpolnitve obrazcev zajemalo tudi fotodokumentacijo.

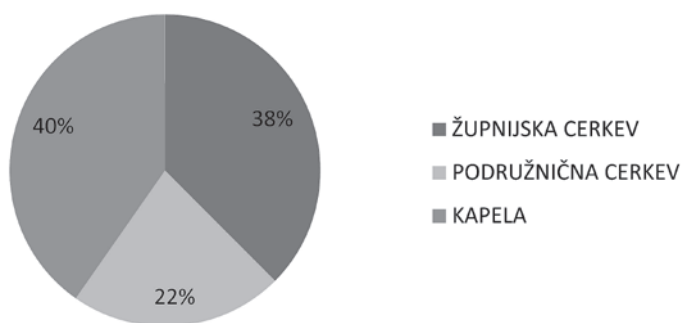
Analiza podatkov

V obdobju od druge svetovne vojne do danes je bilo v Sloveniji zgrajenih 144 novih bogoslužnih objektov. Izmed teh objektov je bilo zgrajenih 54 župnijskih cerkva, 32 podružničnih cerkva in 58 kapel. Iz grafa 1 lahko razberemo, da največji delež novozgrajenih bogoslužnih objektov predstavljajo kapele (40 %). Z rahlo manjšim deležem je zastopana gradnja novih župnijskih cerkva (38 %). Občutno manjši delež v produkciji bogoslužnih stavb na Slovenskem po drugi svetovni vojni pa z 22 % predstavljajo podružnične cerkve. (Tabela 1 in Graf 2)

	ŽUPNIJSKA CERKEV		PODRUŽNIČNA CERKEV		KAPELA		SKUPAJ	
	število	% škofija	število	% škofija	število	% škofija	število	%
KOPER	7	37	9	47	3	16	19	13
LJUBLJANA	25	58	6	14	12	28	43	30
NOVO MESTO	4	31	2	15	7	54	13	9
CELJE	6	32	3	16	10	53	19	13
MARIBOR	8	42	8	42	3	16	19	13
MURSKA SOBOTA	4	13	4	13	23	74	31	22
SKUPAJ	54	38	32	22	58	40	144	100

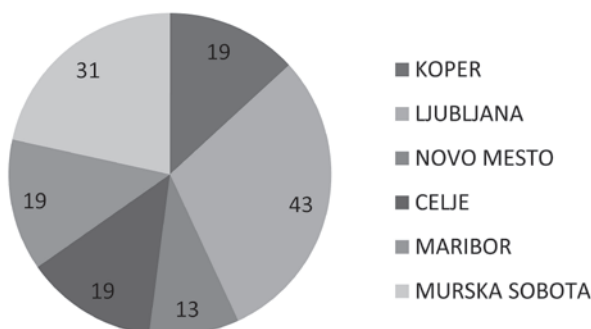
Tabela 1: Prikaz števila in deležev bogoslužnih stavb na Slovenskem, zgrajenih po drugi svetovni vojni

Table 1: Display of number and shares of buildings of worship in Slovenia constructed after World War II.

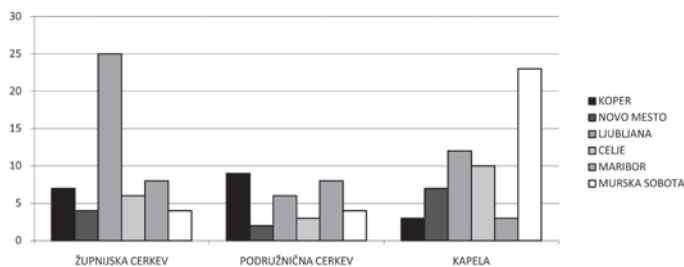
Graf 1: Prikaz deleža bogoslužnih stavb po tipoloških enotah
 Graph 1: Display of shares of buildings of worship according to typological unit.

Število novozgrajenih bogoslužnih stavb se razlikuje po posameznih škofijah. Največ stavb je bilo zgrajenih v ljubljanski nadškofiji, in sicer 43, kar predstavlja 30 % vseh novih bogoslužnih stavb v Sloveniji. Drugo mesto po številu novogradenj zaseda škofija Murska Sobota, kjer je bilo zgrajenih 31 objektov ali 22 % vseh bogoslužnih stavb. Naslednje tri škofije koprška, celjska in mariborska škofija so po številu novogradenj izenačene. V vsakih od treh škofij je bilo zgrajenih 19 bogoslužnih objektov kar pomeni 13% celotne produkcije. Najmanjše število novogradenj se pojavlja v škofiji Celje in sicer 13, kar je 9% vseh objektov. (Tabela 1 in Graf 2)

Graf 2: Prikaz števila bogoslužnih stavb po škofijah
 Graph 2: Display of the number of buildings of worship by diocese.

Naslednja lastnost obravnavanih bogoslužnih stavb, ki se jo da razbrati iz pridobljenih podatkov, je raznotera številčna zastopanost tipoloških enot med škofijami kot tudi neuravnotežena zastopanost vseh treh tipoloških enot bogoslužnih stavb znotraj posameznih škofij. Pri župnijskih cerkvah je opaziti izrazito veliko število novogradenj v ljubljanski škofiji – 25, medtem ko je število novih cerkev v drugih škofijah bolj uravnoteženo. Giblje se med štirimi in osmimi novogradnjami. Med podružničnimi cerkvami je zaznati dvojno pojavnost. Prva se ustali med šestimi in devetimi novozgrajenimi podružničnimi cerkvami, in sicer v škofiji Koper, Ljubljana in Maribor; druga pa je z dvema do štirimi novogradnjami prisotna v novomeški, celjski in murskosoboški škofiji. Številčna zastopanost kapel prav tako niha po škofijah. Največje število kapel je bilo realiziranih v murskosoboški škofiji, in sicer 23. Sledijo realizacije v škofijah Ljubljana, Celje in Novo mesto, kjer je bilo

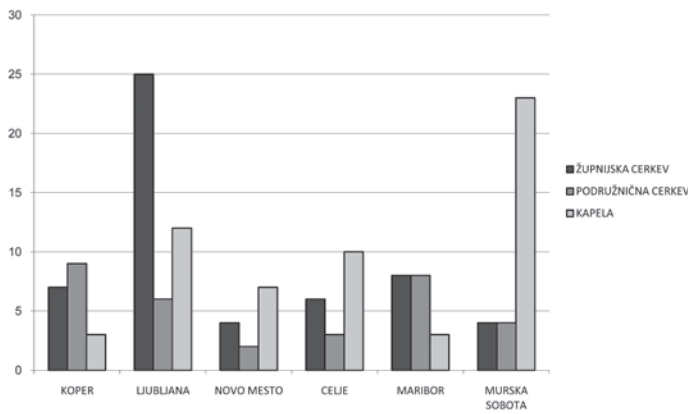
Graf 3: Prikaz novogradenj bogoslužnih objektov po tipoloških enotah
 Graph 3: Display of newly constructed buildings of worship according to typological unit.

zgrajenih 7, 10 oz. 12 novih kapel. Najmanj kapel je bilo na novo zgrajenih v koprski in mariborski škofiji, in sicer po tri v vsaki. (Tabela 1 in Graf 3)

Raznoliko številčno zastopanost je mogoče zaznati tudi med tipološkimi enotami bogoslužnih stavb znotraj posameznih škofij. Iz grafa 4 je zaznati največje številčno razhajanje v škofiji Murska Sobota z izrazitim deležem novonastalih kapel. Teh je bilo zgrajenih 23, kar predstavlja 74% vseh bogoslužnih stavb v škofiji. Župnijskih in podružničnih cerkva, ki so bile zgrajene na novo, je bilo veliko manj, in sicer štiri župnijske cerkve (13%) in štiri podružnične (13%). Velik razkorak med zastopanostjo posameznih tipoloških enot je opaziti tudi v ljubljanski škofiji, pri čemer so tu najštevilčnejše župnijske cerkve. Zgrajenih jih je bilo 25, kar predstavlja več kot polovico nastalih objektov v škofiji (58%). V ljubljanski škofiji je nastalo 12 kapel (28%), podružničnih cerkev pa 6 (14%). V ostalih štirih škofijah (Koper, Novo mesto, Celje in Maribor) so razlike med zastopanostjo tipoloških enot manjše. Pojavljata se dva vzorca pojavnosti. Prvi je prisoten v škofijah Koper in Maribor, kjer so v večjem številu prisotne župnijske in podružnične cerkve, v manjši meri pa kapele. V škofiji Koper je bilo v obravnavanem obdobju zgrajenih sedem župnijskih cerkva (37%), devet podružničnih (47%) in tri kapele (16%); v škofiji Maribor pa osem župnijskih cerkva (42%), prav tako osem podružničnih cerkva (42%) in tri kapele (16%). Drugi vzorec prisotnosti bogoslužnih stavb pa je mogoče zaslediti v škofijah Novo mesto in Celje, kjer maksimalni delež zavzemajo kapele, v manjši meri pa so prisotne župnijske in podružnične cerkve. V škofiji Novo mesto je bilo zgrajenih sedem kapel (54%), štiri župnijske (31%) in dve podružnični cerkvi (15%). S podobnimi deleži in v enakem vrstnem redu so razvrščeni tudi bogoslužni objekti v celjski škofiji. Tu je bilo zgrajenih deset kapel (53%), šest župnijskih cerkva (32%) in tri podružnične cerkve (16%). (Tabela 1 in Graf 4)

Dinamika gradnje

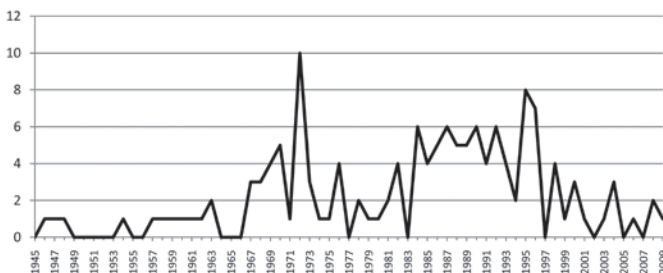
Z razvrstitvijo podatkov o številčnosti bogoslužnih stavb na časovni trak se obravnavana produkcija pokaže še skozi dinamiko gradnje. Graf 5 pokaže, da je bila v prvih dveh desetletjih po koncu druge svetovne vojne pri nas gradbena aktivnost na področju bogoslužnih stavb zelo skromna, vendar stalno prisotna. Po letu 1966 pride do skokovite rasti z vrhom leta 1972, ko je bilo zgrajenih deset bogoslužnih objektov. Po tem skoku je do leta 1983 sledilo obdobje, ko so bili na leto realizirani do štirje bogoslužni objekti.

Graf 4: Prikaz novogradenj bogoslužnih objektov po škofijah
Graph 4: Display of newly constructed buildings of worship by diocese.

V nadaljevanju osemdesetih let in nato v devetdesetih letih dvajsetega stoletja je bila intenzivnost gradnje nekoliko večja in je obsegala med štiri in šest realizacij. Od leta 1995, ko je bilo zgrajenih osem bogoslužnih objektov pa je trend novogradenj počasi upadal vse do leta 2005, ko se ustali pri maksimalno dveh realizacijah na leto.

Poleg same dinamike gradnje pa nam pregled na celotno obdobje pove, da sta bila gradnja in z njo povezana problematika bogoslužnih stavb na Slovenskem v vseh teh letih stalnica na gradbeno-arhitekturni sceni, z izjemo posameznih let obdobja petdesetih in šestdesetih let prejšnjega stoletja, ko ni bila zgrajena nobena bogoslužna stavba. (Graf 5)

Graf 5: Dinamika gradnje bogoslužnih stavb na ozemlju Republike Slovenije v obdobju 1945 - 2009

Graph 5: The dynamics of construction of buildings of worship in the territory of the Republic of Slovenia 1945-2009.

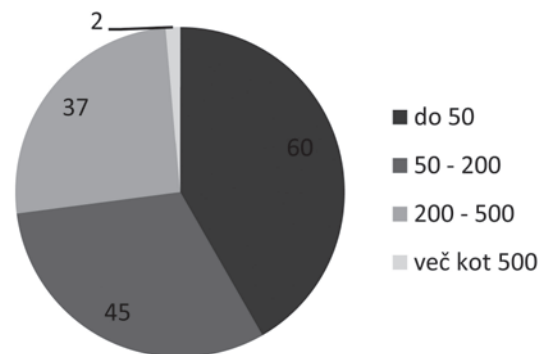
Velikost

Bogoslužne stavbe so lahko po velikostnem redu zasnovane zelo različno; od preprostih manjših stavb, ki sprejmejo duhovnika in nekaj deset vernikov, do stavb, ki imajo poleg večjega bogoslužnega prostora še paleto prostorov za različne dejavnosti – od prostorov za pastoralo, učilnic, kabinetov, večnamenskih dvoran, bivanjskih, servisnih in drugih prostorov. Razvrstitev objektov po velikostnem redu torej omogoča uvid v funkcionalno kompleksnost bogoslužnih stavb na eni strani, kot tudi razumevanje njenega vpliva na okolje in družbo na drugi strani, saj večji objekti praviloma močneje zaznamujejo bivanjski prostor. Ob tem je treba opozoriti na mnogokrat zgrešeno miselnost interesne javnosti, ki velikost povezuje s kvaliteto v smislu večje – boljše ali manjše – slabše.

Novonastale bogoslužne stavbe so po velikosti razdeljene glede na število sedežev za vernike. Prvi velikostni red predstavljajo bogoslužne stavbe, ki nudijo do 50 sedežev. Izmed vseh novozgrajenih bogoslužnih objektov je tovrstnih 60, kar predstavlja 42%. V drugem velikostnem redu so bogoslužni objekti s 50 do 200 sedeži. V ta velikostni red spada 45 bogoslužnih objektov, kar je 31%. V naslednji velikostni razred so bogoslužni objekti, ki imajo 200 do 500 sedežev za vernike. Teh je 37, kar izmed vseh bogoslužnih objektov predstavlja 26%. V največji velikostni razred, v katerem so bogoslužne stavbe z več kot 500 sedeži, pa sta bili umeščeni dve, kar je 1%. (Tabela 2 in Graf 6)

VELIKOST BOGOSLUŽNE STAVBE (sedež)	do 50	50 - 200	200 - 500	več kot 500
število	60	45	37	2
%	42	31	26	1

Tabela 2: Razvrstitev bogoslužnih stavb po velikosti glede na število sedežev
Table 2: Classification of buildings of worship by size according to the number of seats

Graf 6: Razvrstitev bogoslužnih stavb po velikostnih redih
Graph 6: Classification of buildings of worship in order of size.

Legat

Že sama lega cerkve mora spregovoriti o poziciji Cerkve v družbi in obratno [prim. Krečič, 1994]. Družbeno in politično okolje s svojim normativnim aparatom in stroko postavlja merila, ki urejajo način vzpostavitve novega v obstoječem. To novo lahko v obstoječi prostor vstopi na tri načine: kot poudarjena dominantna, samostojna dominantna in kot neizrazita posebnost. O poudarjeni dominantni je mogoče govoriti takrat, kadar novogradnja izrazito izstopa iz obstoječega merila krajine, v katero vstopa, in v njej vzpostavlja novo (vizualno pa tudi drugo) stekališče. Drugi način vzpostavitve novega v obstoječem je na način samostojne dominantne. Samostojna dominantna v nasprotju s poudarjeno nima tako širokega vpliva na okolico, saj v njej ne predstavlja vizualne prevlade. V prostoru zaradi svoje tipološke posebnosti in merila predstavlja samostojno enoto. O tretjem načinu vzpostavitve pa je mogoče govoriti takrat, kadar nova stavba ne posega v obstoječa razmerja prostora, v katerem je na novo nastala [prim. Fister, 1993].

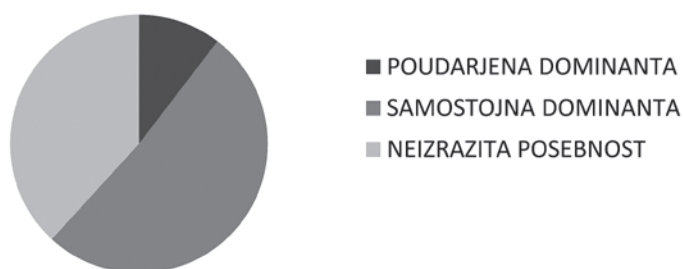
Opredelitve so se ob zbiranju podatkov na terenu opirale predvsem na vizualno zaznavo, saj globlje razumevanje pozicije bogoslužne stavbe v okolju terja širše poznavanje, ki ga ni bilo mogoče časovno vključiti v sam potek pregleda. Iz ocen na terenu je bilo ugotovljeno, da velika večina bogoslužnih stavb vstopa v okolja, v katerem so

bile realizirane, kot samostojna dominanta (51%) oz. kot neizrazita posebnost (55%) in le v manjšem deležu (10%) kot poudarjena dominanta. Iz tega se da razbrati, da novonastali objekti v veliki večini (90%) niso vzpostavljali novih meril v prostoru, ampak so se vanj vklopili kot samostojen ali neizrazit člen. (Tabela 3 in Graf 7)

Stavba - krajina	POUDARJENA DOMINANTA	SAMOSTOJNA DOMINANTA	NEIZRAZITA POSEBNOST
KOPER	3	6	10
LJUBLJANA	5	20	18
NOVO MESTO	4	5	4
CELJE	0	13	6
MARIBOR	0	11	8
MURSKA SOBOTA	3	19	9
SKUPAJ - število	15	74	55
SKUPAJ - %	10	51	38

Tabela 3: Značilnost bogoslužne stavbe v širšem okolju

Table 3: Distinctive features of a building of worship in a wider environment.

Graf 7: Značilnost bogoslužne stavbe v odnosu do širše krajine

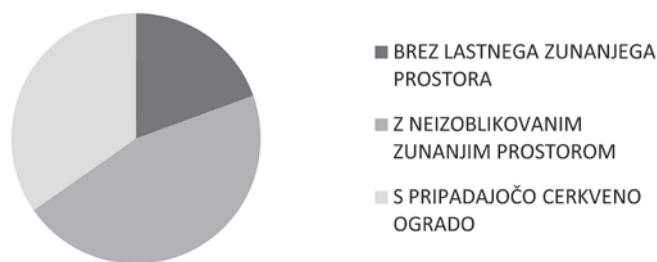
Graph 7: Distinctive features of a building of worship in relation to a wider landscape.

Poleg širšega vpliva na okolje pa novogradnja išče dialoški odnos tudi v ožjem merilu prostora – ambientu. Tu se lahko nova stavba vključuje kot zaključen del tržne, pokopališke, parkovne, karejske ureditve ali se naveže na že obstoječi objekt, lahko pa v prostor, kjer je bila realizirana, ne prinaša posebnosti. To se lahko zgodi na dva načina. Prvič, da zunanjega prostora sploh nima, kar pomeni, da ga obvladujejo drugi objekti, in drugič, da svoj zunanji prostor ima, vendar ga ne izoblikuje. Prav slednja dva odnosa sta prisotna pri dveh tretjinah primerov (65%) realiziranih bogoslužnih stavb pri nas: brez lastnega zunanjega prostora – 19% in z neizoblikovanim zunanjim prostorom – 46%. Ostala tretjina (35%) realizacij pa predstavljajo zaključene ureditve in sicer: v 10% kot župnijski center, 9% kot del ureditev pokopališča, 8% kot parkovna ureditev, 3% kot trg in prav tako v 3% v sklopu z drugo bogoslužno stavbo ter v 1% kot kare oz. samostojen del samostanskega kompleksa. (Tabela 4 in Graf 8)

bogoslužna stavba - ambient	BREZ LASTNEGA ZUNANJEGA PROSTORA	Z NEIZOBLIKOVANIM ZUNANJIM PROSTOROM	S PRIPADAJOČO CERKVENO OGRADO	župnijski center	v sklopu z drugo bogoslužno stavbo	del ureditve pokopališča	trg	kare	parkovna ureditev	samostan
KOPER	4	10	5	3	0	2	0	1	0	0
LJUBLJANA	10	20	13	5	1	2	3	0	2	0
NOVO MESTO	1	8	4	1	0	2	0	0	1	0
CELJE	3	6	10	2	1	2	0	0	5	0
MARIBOR	2	8	9	2	2	2	0	1	1	1
MURSKA SOBOTA	8	14	9	2	0	3	1	0	3	0
SKUPAJ - število	28	66	50	15	4	13	4	2	12	1
SKUPAJ - %	19	46	35	10	3	9	3	1	8	1

Tabela 4: Značilnost bogoslužne stavbe v ožjem prostoru

Table 4: Distinctive features of a building of worship in a narrow environment

Graf 8: Značilnost bogoslužne stavbe v ožjem prostoru

Graph 8: Distinctive features of a building of worship in a narrow environment

Avtorji

Izbor avtorjev, ki so pomembneje zaznamovali obdobje gradnje bogoslužnih stavb na Slovenskem po drugi svetovni vojni, bo mogoče opraviti šele po celovitem pregledu in ovrednotenju produkcije. Do tedaj pa je merilo za razvrstitev avtorjev le število realizacij. O skoposti podatkov in skromnem vedenju o novozgrajenih bogoslužnih stavbah priča podatek, da za 16 objektov ni bilo mogoče pridobiti podatka o avtorju gradnje niti pri predstavnikih župnij oz. škofij kot tudi ne v publikacijah oz. besedilih, ki se dotikajo teh objektov. Iz dosedanjih izsledkov je mogoče razbrati 53 avtorjev, ki so se skušali v načrtovanju bogoslužnih stavb. Glede na število realizacij (upoštevane so bile samo samostojne) si sledijo: France Kvaternik (11), Jože Marinko (10), Majda Neržyma (8), Jože Požavko (7), Aleksander Šmidlehner (6), Anton Bitenc (5), Adolf Miklavec (3), Ciril Zazula (3), Peter Kregar (3) in drugi, ki imajo po dve ali eno realizacijo.

Sestav popisnih obrazcev v nadaljevanju preide iz splošnih arhitekturnih značilnosti še na druga področja (umetnostnozgodovinsko, teološko-liturgično), ki sooblikujejo končno podobo bogoslužnih stavb. Nadaljnjo statistično obdelavo, predvsem pa razumevanje in razlago bi bilo smiselno opraviti zgolj v kontekstu posamičnega segmenta kompleksne prepletenosti, kar pa pomeni že prehajanje na drugi segment problematike.

Zaključek

Kljub skopim podatkom pri oblikovanju seznama bogoslužnih stavb, zgrajenih po drugi svetovni vojni, in morebitnim netočnostim pri pridobivanju podatkov (ustni viri, pridobljeni pri župnikih, skrbnikih, ključarjih, vernikih ali domačinih, niso bili preverjeni), je mogoče na podlagi dosedanjega raziskovanja trditi, da manjkajoči podatki ne bodo bistveno vplivali na izsledke, predstavljene v tem prispevku, in ki jih je mogoče strniti v naslednja dejstva.

V Republiki Sloveniji je bilo od druge svetovne vojne do danes zgrajenih 149 bogoslužnih stavb. Številčnost produkcije vsekakor ni zanemarljiva in pomeni nadaljevanje kontinuitete gradnje bogoslužnih stavb, ki že stoletja ključno prispevajo k unikumu slovenske krajine v širšem evropskem prostoru [Fister, 1986]. Tovrstni objekti so v slovenskem prostoru nastajali nepretrgoma v nihajočih intervalih z izjemo obdobja petdesetih let prejšnjega stoletja, ko ni zaznati gradbene aktivnosti. Novonastale stavbe se v prostor v večini primerov umeščajo brez tendence po vzpostavitvi in preoblikovanju ustaljenih vizualnih razmerij, ampak se vanj vraščajo potihoma, neizrazito. Kljub mnogim realizacijam, ki so,

kot je razvidno z zemljevida z označenimi novogradnjami (Slika 1), več kot očitno zaznamovale slovenski prostor po drugi svetovni vojni, se teh ne omenja v monografskih pregledih arhitekture 20. stoletja na Slovenskem, v vodnikih, na preglednih razstavah obravnavanega obdobja, v že opravljenih evidencah ali drugih sorodnih publikacijah. Razkorak je opazen tudi med avtorji, saj praviloma tisti, ki so snovali na sakralnem področju, torej področju bogoslužnih stavb, ne najdemo v prej omenjenih publikacijah, in nasprotno – arhitekti, ki so izpostavljeni v omenjenih pregledih, ne načrtujejo bogoslužnih stavb.

Za marsikoga suhoparno preštevanje realizacij in razporejanje letih v različne kategorije na koncu vendarle postreže z mnogimi presenetljivimi dejstvi. Ta porajajo številne pomisleke, ki v bodoče terjajo, da se obravnavana produkcija vzame pod drobnogled, da se jo ovrednoti in umesti na primerno mesto na polju povojnega arhitekturnega dogajanja v Sloveniji.

Slika 1: Bogoslužne stavbe na Slovenskem po drugi svetovni vojni
Figure 1: Buildings of worship in Slovenia after World War II.

Viri in literatura

- Nadžkofija Ljubljana, (2000): Letopis Cerkve na Slovenskem 2000. Nadškofija Ljubljana, Ljubljana.
- Bajec, A. (ur.), Jurančič, J. (ur.) in drugi, (1980): Slovar slovenskega knjižnega jezika. Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- Bernik, S. in drugi, (2003): 20th Century Architecture : From Modernist to Contemporary. Zavod za varstvo kulturne dediščine, Ljubljana.
- Bernik, S., (2004): Slovenska arhitektura dvajsetega stoletja, Slovene architecture of the twentieth century. Mestna galerija, Ljubljana.
- Debevec, L., (1999): Prenova in gradnja bogoslužnih stavb. Inštitut za sakralno arhitekturo, Ljubljana.
- Fister, P. in sodelavci, (1993): Glosar arhitekturne tipologije. Ministrstvo za okolje in prostor RS, Zavod za prostorsko planiranje, Ljubljana: str.: 45–47.
- Fister, P., (1986): Arhitektura in cerkvene stavbe na Slovenskem v drugi polovici 20. stoletja (I). V: Celovski zvon, št. 10, str.: 55–65.
- Fister, P., (1986): Arhitektura in cerkvene stavbe na Slovenskem v drugi polovici 20. stoletja (II). V: Celovski zvon, št. 11, str.: 47–62.
- Krečič, P., (1994): O predmetih za cerkveno rabo danes. V: Cerkev v sedanjem svetu, Let. 5-6, št. 28, str. 112.
- Lesnik, Š., (2005): Vodič po slovenski moderni arhitekturi dvajsetega stoletja (magistrska naloga). Fakulteta za arhitekturo, Univerza v Ljubljani, Ljubljana.
- Ravnikar, V., Zorec, M., Gregorčič, T., Koselj, N., (2000): Evidenca in valorizacija slovenske moderne arhitekture med leti 1945-70. Fakulteta za arhitekturo, Univerza v Ljubljani, Ljubljana.
- Sedej, I., (1996): Sto najlepših cerkva na Slovenskem. Prešernova družba, Ljubljana.
- Šijanec, F., (1961): Sodobna slovenska likovna umetnost. Založba Obzorja, Maribor.
- Vidmar, L., (2004): Leksikon cerkva na Slovenskem – Škofija Koper. Mohorjeva družba, Celje.
- Vidmar, L., (2004): Leksikon cerkva na Slovenskem – Škofija Maribor. Mohorjeva družba, Celje.
- Vidmar, L., (2006): Leksikon cerkva na Slovenskem – Škofija Celje. Mohorjeva družba, Celje.

Martin Kavčič
martin.kavcic@telemach.net
UL Fakulteta za arhitekturo

Iz recenzije

Članek je neke vrste poročilo o prvi fazi raziskave, ki obsega preprosto evidentiranje stanja. Za vrednost raziskave je v takem primeru odločilno primarno vprašanje, kaj se išče. Zato je potreben razmislek o metodi in kriterijih. Zaenkrat je metoda ankete (vprašalnika) zadovoljiv način pridobivanja podatkov na področju, ki je notorično neorganizirano in nesistemizirano – ne samo na obravnavanem specifičnem področju bogoslužnih stavb, ampak na celotni arhitekturni "produkciji" v Sloveniji. Vsekakor pa niti anketa ni povsem zanesljiva in nujna je kombinacija z ostalimi viri ter obiski na terenu, kar priznava tudi avtor. Pridobljene podatke avtor v članku izčrpno analizira in poskuša z različnimi vidiki ugotoviti njihovo relevantnost za nadaljnjo raziskavo. Po eni strani uporablja standardni arhitekturni in urbanistični nabor kriterijev (lega v prostoru, tipologija, velikost, arhitekturni elementi, notranji prostor, oprema...), po drugi pa definira kot pomemben dejavnik tudi cerkveno upravni status objekta. Seveda so nekateri ugotovljeni podatki že sami po sebi zanimivi in informativni (časovna

in prostorska razporejenost), še bolj pa zaključek članka napoveduje razmislek o tem, kaj bogoslužna (sakralna) arhitektura zadnjih 50 let na Slovenskem pomeni. Stroka ni nikoli ponudila tehtne analize ali kritike tovrstnih objektov (z izjemo nekaterih izrazito negativnih). Vidna arhitekturna imena se s to arhitekturo ne ukvarjajo (razlogi so seveda tudi ideološki – na obeh straneh). Tisočletna zgodovina arhitekture sloni na kulturnih, sakralnih, cerkvenih objektih, ki so bili koncentracija investitorskih, tehnoloških in umetniških naporov. To se ne dogaja več...

Pred raziskavo so torej zanimiva vprašanja in izzivi. Naj tu opozorim še na en vir "podatkov": tudi Cerkev je organizirala kar nekaj natečajev in njihove zgodbe so lahko prav poučne. V kolikor so seveda dokumentirane.

prof. dr. Vladimir Brezar,
Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana